

איזרעאל לימור צרור

הכביש הצר המתפתל בוואדי ערה נפתח בהגיעו למגידו אל עמק יזרעאל הרחב והססגוני ונמשך בישורת עד לעפולה. הנסיעה על כביש הסרגל לוותה בשאלה האם העיר שבקצהו היא החור או המרכז. שאלתי עצמי האם יש בכוחה של עיר קולטת עליה להפוך אבן שואבת למרחב חקלאי, שורשי ואידיאליסטי. התבוננתי שוב במפת האזור והחלטתי לשאול את השאלה בעזרתה. מדדתי את העמק, הקפתי וסימנתי את גבולו כשאני מדגישה את הקו התוחם, המפריד בינו לבין ההרים סביבו. גזרתי ובודדתי אותו ובמרכזו סימנתי באפור את מפת העיגול של עיר יזרעאל, שמה הקודם של עפולה. כמרכז העמק תוכנן לה עתיד מפואר כפריז אך סביבה פיזרתי את שמות הישובים שהתאכזבו. על משטחי עץ גדולים הקרנתי את רישום העמק אותו המשכתי להגדיל עד שגופי נכנס פנימה להקרנה. ניסרתי את המשטחים והנחתי אותם צמודים על הרצפה כשהרישום החדש מגדיר את גבול העמק. מתוסכלת שלמרות מידותי הזעירים עדיין חשתי לא מוכלת בתוך הרישום המשכתי לשחק עם המידות נזכרת בקנה, צמח הביצות, שהפרקים השווים המוטבעים בגבעולו אפשרו את לקיחת המידה. הגדלתי... והגדלתי... חתכתי, צבעתי והצפתי במים. נשכבתי על המשטחים בתוך מסגרת המפה ועצמתי עיני. העמק זוכר את ההצפות שלו הרי בעברו הרחוק היה חלק מים טתיס הגדול ולא מזמן היה מוצף ביצה גדולה שורצת ג'מוסים.

מאחורי משתפלים הרי הגליל הירוקים ואני עומדת למרגלותיהם על גדת הביצה עיני נשואות לאי המרוחק. דחפתי את הסירה הקטנה מהגדה לתוך המים העכורים, אחזתי במשוטים והתחלתי לחתור. הזכוכית שבבסיס הסירה משקפת את המים החומים שתחת רגלי ואני כמו שטה מעל הקרקעית. נזכרתי בסיפורי החלוצים שדקלמתי לתלמידי על אותם קודחים שמצאו את מותם בביצה. הידיעה שאני זו שהצפתי את הכל מחדש לא שינתה הרבה כשדמיינתי אותם קבורים אי שם מתחתיי והמחשבה הטרידה אותי. עכשיו מסביב לא היה סימן לנפש חיה. העכירות הלכה והתבהרה ככל שהמשכתי לחתור פנימה והירוקות שדבקה לסירה נשארה מאחור ככתם. כחול השמים חדר לאדוות שהתערבלו סביב המשוט והביצה הפכה לים. ים שקט ששלווה תמוהה כיסתה ומחקה הכל. התבוננתי שוב בהרים שתוחמים סביב ודמיינתי עצמי עומדת על אחד מראשיהם, מתבוננת מלמעלה על העמק והישובים שפיארו את עברו. בעיני רוחי דמיינתי מבנים עם גגות אדומים, תרנגולות בחצר, פרות ברפתות, זוג מתנשק, חקלאי מעבד שדותיו וברקע הצבע הירוק צובע הכל. הכל רגוע עכשיו, הכל זיכרון.

בעודי חותרת בשקט הממית גיליתי אותה. היא שכבה על הקרקעית מנצנצת מבעד לזכוכית שמתחת. עמדתי מעל וערבלתי את המים כדי לוודא את שרואות עיני. זיהיתי את האות העברית נון שכובה על גבה למרגלותיי. כשהיא שקועה למחצה בתוך הקרקעית זיהיתי את פונט צורתה. המשכתי לשוט כשאני סורקת את הקרקעית ומצאתי אות נוספת לידה, ועוד אחת ועוד... התרחקתי מעט והצלחתי לחבר את האותיות. נון... הא... למד... למד... שם הישוב היכה בי באחת, נהלל. חיפשתי את עקבות בתי הישוב אך העדות היחידה לקיומו היה רק שמו. סקרנותי הובילה אותי לחפש עוד וככל שחתרתי חשפתי אותיות נוספות שחברו לשמות. כך הם שכבו ללא כל עדות לחיים שהם מיצגים. על אף שהדבר היה לפלא בעיני המשכתי לחתור לאי אוספת את זיכרון יישובי העמק שנעלמו והשאירו את חתימתם כסימון ללא מסומן.

שמתו פעמיים לפס שחור שנראה ממרחק כחותך את הים לשניים. כשהתקרבת מציאתי עצמי לצד רצועת אספלט ארוכה שזיהיתי ככביש 65. המפה הלכה והתבהרה. פס סרגלי נמתח ממגידו במערב בקצה האחד, לטבריה אי-שם בקצהו השני בצפון מזרח. כעין עורק המחבר את האי עם שאר המפה, הארץ, העולם. חציתי את הקו שהיה ריק ממכוניות, עגנתי את הסירה ונכנסתי לאי האפור שהשם יזרעאל התנוסס מעל שלט בכניסה אליו. מקו המים נראו מגדלי הבטון שלו כגידול שאינו קשור למקומו אך להפתעתי שמעתי קולות הבוקעים ממנו. ככל שנכנסתי נפרשה לפני עיר מודרנית ובה חיים שוקקים. הפער האדיר בין החיים התוססים אל מול השקט שבמים רעם והעירני. יצאתי מהים, מהביצה, מהעמק ומהמפה וחזרתי לסטודיו עם ההחמצה הפריפרית בסיפור הישראלי.

שעפולה מתנהגת בעולם כעיר מרכז ללא פריפריה. אני חיה במושב קטן על כביש 65 בכניסה לוואדי ערה בפריפריה העיר חדרה. היא אמנם צמחה ממושבה לעיר ולא תוכננה כפאריז אבל גם שמה מעלה חמיצות בפי. דינן של ערי הפריפריה להישאר בחולשתן אל מול המרחב ההתיישבותי שסביבן הוא סיפור ישראלי.